

ROLUL STILISTIC AL ARTICOLULUI ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Valerica SPORIȘ

Abstract

The present paper reveals an aspect of „expressive grammar”, being an investigation of a grammatical issue from the stylistic point of view, which is an eloquent interdisciplinary expression. By means of their semantic-expressive possibilities, all the lexical-grammatical classes build up their own stylistic fields. Due to its lack of independence and its morphemic role, the stylistic function of the article is reduced.

The stylistic role of the article derives from the definite / indefinite content induced to the basic word, from its main use as principal noun-building means, from its possibility to obtain euphonic-prosodic effects through its enclitic position etc.

Keywords: article, stylistics, expressive grammar, determinants, euphony

Lucrarea de față surprinde un aspect al „gramaticii expresive”, reprezentând o cercetare din perspectivă stilistică a unui fapt de natură gramaticală, expresie elocventă a interdisciplinarității. Prin valențele semantico-expresive, fiecare clasă de cuvinte își făurește propriul *câmp* sau *spațiu stilistic*. **Articolul**, aparținând *clasei determinantilor*, își realizează funcția stilistică în dependență cu un substantiv sau substitut al acestuia, prin colaborarea cu contextul și cu morfemele suprasegmentale.

În plan gramatical, articolul reprezintă „modalitatea (gramaticală) **afixală** de integrare enunțiativă” [GALR, I, 2005: 53]. Astfel, acesta funcționează ca „integrator enunțiativ / discursiv” [GALR, I, 2005: 48], asigurând încadrarea în enunț a substantivului (ex. *Copacul* a înverzit.). Prin asocierea cu articolul, se realizează „referențializarea substantivului” [GALR, I, 2005: 56]. De asemenea, articolul îndeplinește rolul de „clasificator substantival” [Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică*, 2003: 42] (în cadrul conversiunii: *albul*, *întregul*, *binele*, *suta*, *eu!*), dar și de individualizator anaforic (ex. Am zărit un moș. *Moșul* este chiar bunicul meu.) sau deictic (ex. Privește *satul!*).

Nu dezbatem aici problema încadrării articolului în subsistemul claselor lexico-gramaticale sau al categoriilor gramaticale – s-au scris numeroase studii și cărți pe această temă. Cert este că articolul constituie un element component al paradigmei numelui

(substantiv sau substitut al acestuia). Drept consecință, lipsa de independență și rolul morfematic – materializează categoria „determinării minimale” [Jordan, Robu, 1978: 333] / „determinării minime (nedefinite)” și „maxime (definite)” [Irimia, 1997: 54] / „determinării abstracte” [Constantinescu-Dobridor, 1996: 32] – reduc funcția stilistică a articolului.

Articolul nu are valoare expresivă în sine. Prezența articolului (hotărât, nehotărât) indică detașarea unui obiect din clasa de obiecte căreia acesta îi aparține. Diferența constă în gradul de individualizare a referentului / obiectului din perspectiva vorbitorului. Astfel, rolul stilistic al articolului derivă, în primul rând, din conținutul *definit* (determinat, notoriu) / *nedefinit* (nedeterminat, necunoscut) pe care îl induce cuvântului de bază, apoi din întrebuintărea sa ca „indice neechivoc de substantivare” [Pană Dindelegan, *Aspecte ale dinamicii limbii române actuale*, 2003: 26] (prin articulare, substantivul și conversiunile substantivale se individualizează și se actualizează, fiind angrenate în relații contextuale), din posibilitatea de a obține efecte eufonico-prozodice prin poziția enclitică etc.

I. Articolul hotărât / definit se evidențiază prin **rolul** său **evocator**: „A răsărit deodată din *mare* anonimă, și-a rotit *aripile* deasupra noastră, ne-a silit să-l căutăm tot mai sus, în *înaltul cerului* și-a căzut într-o clipită cu *trupul* zdrobit de *propriul* făt... (...) M-a prins *mreaja amintirilor*, mă năvălesc tot mai multe aduceri aminte. Ce prieten bun s-a dus... (...) Din *stolul* de gânduri răzlețe, *icoana* răsare tot mai luminoasă.” (Octavian Goga, *Drumul unui călător: Aurel Vlaicu*).

Utilizarea articolului hotărât ca **mijloc de substantivare** are numeroase implicații stilistice. De exemplu, prin substantivarea adjectivului se ridică importanța însușirii, a calității la statutul de obiect de sine stătător: „Că *întregii* umiliți de neîntregi / Sunt mai neîntregi decât *neîntregii*.” (Adrian Păunescu, *Descântec de piață-rea*). Procedul caracterizează limbajul paremiologic: „*Leneșul* mai mult aleargă și *scumpul* mai mult păgubește.”; „Bate toba *surdului*, / Dă oglindă *orbului*.”; „*Surdul* n-aude, dar le potrivește.”; „Nu plătește *bogatul*, ci *vinovatul*.”

Limbajul filozofic și al esteticii literare transformă adjective în substantive atunci când însușirea oarecare devine întruchiparea esenței sau categorii estetice: *frumosul*, *utilul*, *tragicul*, *sublimul*. Se ajunge, astfel, la o detașare totală și ireversibilă a adjectivului devenit substantiv. Scriitorii recurg deseori la aceste forme substantivate: « Să reproduci *frumosul* în forme » ne înveți (...).” (Mihai Eminescu, *Icoană și privaz*); „Ce?...Se naște omu-ntr-însul cu a *răului* menire?” (Alexandru Macedonski, *Ocnel*). Prin articulare, adjectivele cromatice sau cele care trimit la semul [+Culoare] devin substantive concrete, deosebit de pitorești. Procedul este frecvent întâlnit la marii noștri creatori: „E frumusețea. Nu – în *seninul*, / În liniștea adâncă sufletească, / Acolo vei găsi adevărata, / Unica frumusețe... / (...) / Și-ntre *seninul* blândeii diminețe” (Mihai Eminescu, *Odin și poetul*); „(...) mânioși pe *roșul* ce da foc cerului; (...)” (Alexandru Macedonski, *Între cotețe*); „Reintrai în vechea clădire, cu ecoul ei de pustiu, care,

totuși, părea mai puțin întristătoare, ca *violetuI* fumuriu din fundul parcului sălbatec.” (George Bacovia, *Dintr-un text comun*); „(...) Din frunze-n jos, / *verdeIe* cade și se schimbă.” (Nichita Stănescu, *Toamnă*); „numai *albastruI* călătorește. / Iată până unde poate ajunge / *albastruI* treaz” (Nichita Stănescu, *A treia elegie*).

Înșușirea devine esențială în contextele peiorativ-ironice (ex. *leneșă* de Marial; *deșteptuI* de Vasile!). Forma substantivată intră deseori în tiparul sintactic al invectivei (ex. *Nenorocita* naibii!; *ProstuI* naibii!).

Antroponimia valorifică mecanismul substantivării adjectivului. În stilul beletristic, substantivele proprii, nume de personaje, se apropie de statutul poreclor (ex. *Spânul*, *Veve Orbul* (*Chiorul*), *Oprea Cățui Strâmbu*, *Lișcu Stângaciu*, *Lică Sămădăul*). Acestea devin semne de identificare, evidențind notele particulare, individuale.

Zoonimele cu formă de adjective substantivate pot indica o particularitate fizică sau morală a necuvântătoarelor (ex. *Negrușă*, *Vărgatul*, *Bălțata*, *Blânda*).

Tot prin articulare, forma participială se transformă în substantiv, trecând sau nu prin faza adjectivală. Este exprimată, astfel, nu acțiunea, ci starea rezultată în urma acțiunii: „Tot *pățitu-i* priceput.”.

Expresive sunt formele substantivate ale pronumelui negativ, al căror sens este de *neant*, *gol primordial* sau *stare de spirit*: „Și iată, din toate, *nimicuI* – / (...) / – Acestea erau, deci, *nimicuI*” (George Bacovia, *Controversă*); „Prin vuietul timpului / glasul *nimicuIui*.” (Lucian Blaga, *Ce aude unicornul*); „nimic, nimic / cum este *nimicuI* dintre stele / cum este *nimicuI* dintre degete... (Nichita Stănescu, *Axios! Axios!*).

Adverbul *aproape* devine, prin articulare, substantiv, se concretizează, conservând însă sensul adverbial original. În exemplele următoare, acest fost adverb, prin întrebuintare substantivală, primește sensul de persoană apropiată sufletului altei persoane: „Iubește *pe aproapeIe* tău ca pe tine însuși.”; „Eram mic / și singur socoteam: ea mi-e *aproapeIe* / și o iubeam.” (Lucian Blaga, *Din copilăria mea*).

În parimia: „*Zecile* / Mărită *secile*; / *SuteIe* / Mărită *sluteIe*; / *Miile* / Mărită *urgiiIe*.”, articolul enclitic asigură monorima, creând o sonoritate monotonă, iar prin valențele semantice ale numeralelor substantivate se imprimă textului un ritm crescendo.

Topica subiectivă, afectivă impune **articularea adjectivului**, când acesta se află în antepoziție, preluând morfemul-articol de la substantiv: „*PreabunuI* și-*ncercatuI* meu cuier.” (Marin Sorescu, *Don Quijote și Sancho Panza*). Însă, deși articolul hotărât enclitic intră în structura variabilă a adjectivului, în construcții cu topică inversă (când adjectivul precedă

substantivul), acesta rămâne „semn al determinării substantivului (sau a sintagmei nominale în ansamblu)” [Irimia, 1997: 81].

Antepuse și articulate, adjectivele primesc o intensă coloratură afectivă, evidențiind însușirea: „În zorii sfioși se coboară pe *larga* întindere a luncii / (...) / Și-ndată pornește la lucru *trudita* robime a muncii.” (Vasile Voiculescu, *Toamna*). În limbajul poetic, deseori se încalcă normele gramaticale, însă se desăvârșește funcția estetică a limbii: „Și cade *mortuI* cal.” (George Coșbuc, *El-Zorab*); „Și-obrajii tăi cei reci și *moarta* gură” (George Coșbuc, *Povestește scutul*); „Din groapă ies *moartele* cete” (George Coșbuc, *Zece mai*).

Antepunerea nearticulată a adjectivului care determină un substantiv articulat se convertește în fapt de expresivitate artistică: „Pe *negre vițeI*-i de păr” (Mihai Eminescu, *Luceafărul*); „*Bieți ochiI*, slabi și numai doi, / Puține zări cuprind!” (George Coșbuc, *Flăcări potolite*).

Antepunerea adjectivului în cadrul grupului nominal și, implicit, articularea sa, reprezintă o caracteristică a stilului publicistic, nevoia de tematizare fiind imperioasă în anumite forme de manifestare a acestuia: „*Adevărata* « plantă a fericirii », verbina constituie *principaluI* ingredient al *diverselor* preparate din plante, având efect afrodisiac, relaxant și revitalizant.” (în *Blu*, mai 2006, p.36); « Este unanim recunoscut faptul că programul Sibiu – Capitală Culturală Europeană 2007 se datorează în mare măsură *solidei* reputații internaționale și *imensului* capital de imagine (...). Producțiile *marilor* evenimente din 2007 (...), precum și *explozivele* producții de stradă (...) ».” (în *Tribuna*, nr. 4634, Sibiu, 12 mai 2006, p.1).

Articularea antroponimelor este un procedeu cu implicații afective (ex. *ParaschiveștiI*, *IoneștiI*, *Dumitreasca*, *Popeasca*). Iorgu Iordan aduce în discuție câteva situații speciale în care vorbitorul apelează la acest procedeu, manifestând o atitudine depreciativă [Iordan, 1975: 103].

Ca **morfem al cazului** („dativul adnominal” [Hristea, 1984: 125]), articolul hotărât enclitic favorizează elementul meditativ al limbajului poetic, adăugând discursului o notă de solemnitate sau gravitate: „Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân *viețiI* mele.” (Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*); „Preot *deșteptării* noastre, *semnelor* vremii profet” (Mihai Eminescu, *EpigoniI*); „Dar sclavă *plăceriI*, ea geme” (George Bacovia, *Igienă*).

În exemplul: „Stelele-n cer.../ Ard *depărtăriiI*lor...” (Mihai Eminescu, *Stelele-n cer*), spațiul este exprimat prin forma de dativ, articulată enclitic, deși dativul este cazul „interesului”, „al participării”.

Alomorfele arhaice, populare, familiare ale cuvintelor articulate evocă un mediu, descriu o realitate lingvistică sau caracterizează un personaj. Uzul formelor arhaice este caracteristic operelor cu conținut istoric (ex. feciorul *Radului-Vodă*). Înaintea unui substantiv propriu, la genul feminin, articolul *lui* poate fi întrebuințat cu nuanță depreciativă (ex. *lui Maria*, *lu' Maria*). Uzul oral, popular, familiar înregistrează frecvent **căderea articolului enclitic -l**, rolul său fiind preluat de particula *-u* (ex. *copilu' frumos*; *frumosu' copil*). În anumite expresii populare sau imprecășii, varianta orală este preferată (ex. E frumos *ca dracu'!*; Fir-ai *al dracu'!*). Rodica Zafiu consideră că omiterea articolului *-l* poate deveni și „marcă a vivacității asumate de stilul jurnalistic: în comentarii glumețe, ironice și mai ales în titluri.” [Zafiu, 2001: 280]

Articolul hotărât modifică înțelesul unor unități frazeologice în a căror componență intră diverse substantive (ex. *a lua parte* / *a lua partea*; *a lua în seamă* / *a lua seama*; *a lua aer* / *a lua aerul* (cuiva); *a lăsa vorbă* / *a lăsa vorba*; *a bate din palme* / *a bate palma*; *a trage de ureche* / *a trage cu urechea*; *a face ochi* / *a face ochii mari*; *a face din ochi* / *a face cu ochiul*). Aceste tipuri de structuri reflectă experiența de viață proprie unei comunități lingvistice, dând plasticitate limbii.

II. Articolul nehotărât / nedefinit poate trezi un sentiment de admirație sau de indiferență, poate exprima o reacție apreciativă sau peiorativă (ex. *un profesor!?*; *un zugrav!?*; *un om?!*), reclamând o intonație specifică (ascendentă, uniformă sau descendentă). De asemenea, poate transforma o situație accidentală, temporară într-una permanentă, definitorie (ex. X este *insolent.* / X este *un insolent.*; X este *neîngrijit.* / X este *un neîngrijit.*).

Peiorative devin și contextele de genul: *un ăla...*, *o aia...* Articolul *niște*, care trimite la ideea de plural, poate exprima o nuanță depreciativă: *niște netrebniți*. În vorbirea literară se înlocuiește cu *unii*, *câțiva*. O situație diferită înregistrează folosirea sa ca partitiv (ex. *niște lapte*, *niște carne*), unde exprimă ideea de cantitate, devenind, astfel, „adjectiv nehotărât” [Neamțu, 2007: 70].

Antonomaza reprezintă un teren prielnic de afirmare a articolului nehotărât. Acesta realizează trecerea unor substantive proprii în categoria celor comune, prin extinderea sferei lor de întrebuințare, marcând o atitudine critică, depreciativă sau ilustrând un caracter uman (ex. *un cațavencu*, *un donjuan*, *un harpagon*). Același articol, asociindu-se intonației ascendente, poate reda ideea de unicitate (ex. *un Eminescu*, *un Traian*, *un Grigorescu*).

Prin **substantivarea** adjectivului se poate ipostazia însușirea, asemenea obiectului: „Prin zgâita lor damască de *un verde* spălăcit” (Alexandru Macedonski, *Noaptea de februarie*).

Prin substantivarea prunumelor se dorește coborârea abstractului în limitele concretului: „Este *un ce* măreț în firea noastră, / Dar acel ceva nu din noi răsare.” (Mihai

Eminescu, *Demonism*); „... Știu și ei / Să trăiască / **Un ce** / Familiar, / Social, / Urmat cu sfințenie.” (George Bacovia, *Din explorări*).

Substantivele de proveniență adverbială au, de regulă, sensuri abstracte, fiind utilizate în maxime, proverbe și zicători: „Între **un da** și **un nu** al unei femei nu încapă nici un vârf de ac.”. Articolul nehotărât, asemenea celui hotărât, poate fi modificator al sensului unor locuțiuni și expresii care înglobează substantive (ex. *a avea rost* / *a avea **un** rost*; *a da palme* / *a da* (viața) *o palmă* (cuiva).

III. Articolul demonstrativ / adjectival exprimă o nuanță demonstrativă (= *a arăta*, *a indica* un obiect), intensificând „sensul de determinare din perspectiva unei caracteristici, exprimată adjectival” [Irimia, 1997: 59]: „Kire **cel scofâlcit** sună în scofâlcita lui goarnă stingerea.” (Zaharia Stancu, *Ce mult te-am iubit*); „(...) o grămadă de tratament a băgat frățiorul nostru **cel mare** în Gina lui, (...)” (Radu Aldulescu, *Amantul Colivăresei*).

În anumite contexte, articolul demonstrativ, în obișnuita poziție preadjectivală, poate avea funcție emfatică (ex. *rochia mea cea nouă*) sau antifrastică: „Doar unu-i împăratul Roș, vestit prin melegurile aceste pentru bunătatea lui **cea nepomenită** și milostivirea lui **cea neauzită**.” (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*); „Ș-uitându-și de arme, de bătalie, / Apucă fuga **cea sănătoasă** / Năzuind la tufa **cea mai deasă**.” (Ion Budai-Deleanu, *Țiganiada*).

Epitetul adjectival poate fi întărit de articolul demonstrativ, cu rol de intensificare subiectivă a însușirii: „(...) ca nu cumva întru a ta lumină împlând întunerecul **cel vecinic** să moșteniască; (...)” (Dimitrie Cantemir, *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea*); „I-a arătat cum, încă din bătrânii **cei vechi**, Dragoș și Bogdan, starea Țării Moldovei alta era.” (Eusebiu Camilar, *Zimbru*); „Și-n cruntare de ochi aprigi vine oastea **cea rebelă**” (Mircea Cărtărescu, *Levantul*).

Articolul adjectival este **morfem al superlativului și al inferlativului**: „Adesea para **cea mai bună** pică-n gura porcului.”; „Albina în gură ține mierea **cea mai dulce** și în coadă acul **cel mai otrăvitor**.”; El este **cel mai puțin frumos** din clasă.”. Forma de superlativ din versul lui Nicolae Labiș: „Să-ncep cu-acel ce-n ceată e **cel mai și mai și**” (*Dracul schiop*) este o construcție foarte rară, pe care o numim *superlativ substitutiv*, prin analogie cu denumirea de *hipercomparativ substitutiv*: „Și mai mergând ei o bucată, numai iaca ce vede Harap-Alb altă bâzdâganie și mai și (...)” (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*).

Exprimarea la **superlativ** este una dintre constantele limbajului jurnalistic: „Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu este **cel mai important** festival anual de artele spectacolului din România și al treilea ca importanță în Europa, reușind să adune proeminenți artiști naționali și internaționali.” (articolul *Sibiu...Capitală mondială a teatrului*, în *Tribuna*, nr.4634, 12 mai 2006, p.16); „Berlina niponilor (...) va fi cu 30 de procente mai economică decât **cel mai economic** model actual din gama Lexus. HS 250h dispune de un propulsor convențional (...),

care este integrat în **cea mai nouă** platformă de propulsie hibridă (...).” (articolul *Un hibrid cu fast. Lexus HS 250b*, în *Sibiu 100 %*, nr. 36, 31 ianuarie-6 februarie 2009, p.17); „Băneasa este **cel mai mare** proiect de dezvoltare urbană din România, (...). Cuprinde o zonă rezidențială (...) și **cea mai mare** zonă comercială din sud-estul Europei, (...).” (reclamă, în *Jurnalul național*, nr.4013, 30 iunie 2006, p.17).

Asemenea celorlalte două clase de articole, articolul demonstrativ este un important **mijloc al substantivării**. Substantivele de proveniență adjectivală, transformând calitatea în obiect, proprietatea în substanță, devin deosebit de plastice: „Îmbăta-se-vor nebunii – despera-vor **cei cuminți**.” (Mihai Eminescu, *Memento mori*); „Împrejur **cei mari** ai țării și ai statului s-adună.” (Mihai Eminescu, *Mănușa*); „**Cele bune** / Să s-adune, / **Cele rele** / Să se spele.”. Prin conversiune, exprimarea devine aluzivă, mascată: „**Cei mari** pe **cei mici** picioarele își șterg.”.

Valoare demonstrativă au și **formele popular-regionale** (ex. fata **a** (mai) *mare*; vecinul **ăi bun**; copiii **ăi mici**), care localizează acțiunea, caracterizează, evocă sau individualizează personajele.

IV. Articolul posesiv / genitival „realizează sensul de determinare din perspectiva sensurilor de « posesie », « apartenență »” [Irimia, 1997: 59]. Această subclasă deține un potențial expresiv foarte scăzut. Aducem în discuție **întrebuițarea invariabilă**, neacordată a articolului [a] – marcă a vorbirii populare (ex. Bărbatul acela este **a meu**). **Elipsa articolului genitival** – O tendință actuală a limbii noastre o constituie înlocuirea numeralului ordinal prin cel cardinal (ex. capitolul *patru*, semestrul *II*, secolul *XX*), eliminându-se, astfel, și articolul genitival. Acest fenomen se explică fie prin economia în limbaj, fie prin faptul că numeralul cardinal este mai concret decât cel ordinal. Nu interesează ordinea elementelor, ci identificarea, detașarea părții respective de întreg. Fenomenul se întâlnește frecvent în limbajul cazon (ex. patrula *trei*, compania *patru*).

Prin omiterea articolului genitival iau naștere construcții nerecomandabile (ex. Suntem interesați de aspectele de *analiza* [*analiză a*] pieței muncii.).

* * *

Cercetarea de față, axată pe studiul stilistic al articolului, este un aspect esențial al manifestării relației dintre *gramatică* și *stilistică*. Structura gramaticală este receptivă la intențiile expresiv-estetice ale limbajului. Integrate în context lingvistic și literar-artistic, elementele lexical-gramaticale sunt purtătoare de valori stilistice. La rândul lor, valorile stilistice sunt un factor de rafinare a mijloacelor lexical-gramaticale.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

- * * *Gramatica limbii române, I-II*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- *Andrei, Mihail, Ghiță, Iulian*, Limba română. Fonetica, Lexicologie, Morfosintaxă. Sinteze și exerciții, București, Editura Corint, 1996.
- Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, București, Editura Academiei, 1986.
- Câmpeanu, Eugen, *Stilistica limbii române. Morfologia*, Cluj-Napoca, Editura Quo Vadis, 1997.
- Idem, *Substantivul. Studiu stilistic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975.
- Coja, Ion, *Preliminarii la o gramatică rațională a limbii române. Gramatica articolului, I*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Constantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Morfologia limbii române*, București, Editura Vox, 1996.
- Coteanu, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, București, Editura Albatros, 1982.
- David, Gabriela, *Articolul, în Tendințe actuale ale limbii române*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 1998, p.108-110.
- Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia*, Iași, Institutul European, 1999.
- Dragomirescu, Gh. N., *Dicționarul figurilor de stil*, București, Editura Științifică, 1995.
- *Gáldi, Ladislau*, Introducere în stilistica literară a limbii române, București, Editura Minerva, 1976.
- *Hristea, Theodor*, Sinteze de limba română, București, Editura Albatros, 1984.
- *Iordan, Iorgu*, Stilistica limbii române, București, Editura Științifică, 1975.
- *Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir*, Limba română contemporană, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978.
- Irimia, Dumitru, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 1997.
- Idem, *Introducere în stilistică*, Iași, Editura Polirom, 1999.
- Matei, Pamfil, *Morfosintaxa limbii române contemporane*, Sibiu, Editura Imago, 2002.
- Matei, Pamfil, Borș, Monica, Sporiș, Valerica, *Probleme de morfosintaxă a limbii române*, coordonator Pamfil Matei, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001.
- Neamțu, G. G., *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții*, Pitești, Editura Paralela 45, 2007.
- Negreanu, Constantin, *Structura proverbelor românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Pană Dindelegan, Gabriela, *Aspecte ale substantivizării în româna actuală. Forme de manifestare a substantivizării adjectivului, în Aspecte ale dinamicii limbii române actuale* (coordonator Gabriela Pană Dindelegan), II, București, Editura Universității, 2003, p.23-41.
- Idem, *Elemente de gramatică. Dificultăți, controversate, noi interpretări*, București, Editura Humanitas Educațional, 2003.
- Zafiu, Rodica, *Articolul – scris și vorbit, în Diversitate stilistică în româna actuală*, București, Editura Universității, 2001, p.280-281.